

АГРЕСІЯ У СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

ГДИЧИНСЬКИЙ Віталій Богданович - кандидат юридичних наук, докторант кафедри міжнародного та європейського права факультету права та міжнародних відносин Державного університету «Київський авіаційний інститут»

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-8674-5340>

УДК 341

DOI: <https://doi.org/10.71404/EP.2025.3.31>

Метою цієї статті є комплексний аналіз існуючих теорій, концепцій агресії у міжнародному праві, відповідної доктринальної і теоретико-методологічної основи даного багатогранного явища задля з'ясування його природи і сутності, відмінних особливостей з метою належного застосування у науці, міжнародно-правовій регламентації і правозастосуванні.

Комплексне вивчення різноманітних правових позицій стосовно поняття і природи агресії, її сутнісних характеристик, концепцій, викладених у численних доктринальних джерелах, дозволило зробити ряд узагальнень. По-перше, дане багатогранне явище становить предмет спеціальних досліджень, у т.ч. відображено у різноманітних наукових підходах і позиціях щодо розмежування актів агресії та злочину агресії; по-друге, основоположним залишається спосіб трактування, виходячи з положень резолюції ГА ООН №3314 від 14.12.1974 р., порушень Статуту ООН тощо. Серед домінуючих методологічних підходів можна згадати порівняльно-правовий, системний, комплексний, інтегративний, діяльнісний, гносеологічний, пракселогічний та ін., відповідні методи й принципи наукового пізнання.

Як в окремих дисертаційних працях, так і у наукових статтях, енциклопедичних, словниково-довідникових та інших виданнях викладено переважно широкі підходи до розуміння природи, трактування агресії, базових визначальних теоретико-методологічних характеристик, що дозволяють з'ясувати природу її ознаки агресії, агресивної війни, її місце

у системі міжнародних протиправних діянь і відповідних наслідків для міжнародного правового порядку.

Агресія росії проти України зумовлює модернізацію концептуальних підходів, посилення міжнародно-правової відповідальності за вчинення агресії, жорстоке порушення норм і принципів міжнародного права. Належне вивчення агресії, пошук дієвих механізмів її протидії є важливою спільною справою для світового співтовариства, спільних зусиль держав, міжнародних організацій, що покликані забезпечити вирішення нагальних проблем виключно мирними засобами, як передбачено імперативними нормами і принципами міжнародного права, незважаючи на різноманітні виклики і динаміку міжнародного правового порядку. Агресія РФ проти України і невідкладне притягнення до відповідальності за її вчинення посилює необхідність активізації наукових та інших зусиль у цьому напрямі, сприяючи розвитку теорії і практики міжнародного права.

Ключові слова: міжнародне право, агресія, агресивна війна, доктрина, дослідження, методологія, міжнародно-правова відповідальність, основні принципи міжнародного права, міжнародний правовий порядок, концептуалізація.

Постановка проблеми

З початком агресивної війни росії проти України, що триває з 2014 року, а також у зв'язку з повномасштабним вторгненням 2022 року, Україна і фактично вся Європа

опинились у новій реальності, серед загроз і викликів, ними спровокованими, реальними і потенційними наслідками для системи міжнародної колективної безпеки універсального і регіональних рівнів, національної безпеки, міжнародного права, світового правового порядку тощо. Трагічні наслідки вже невідворотні для Української держави і українського народу під час триваючої агресивної війни зумовлюють пошуків оптимальних і своєчасних правових і воєнно-політичних рішень, інструментів і механізмів задля притягнення рф, її очільників відповідальності. У свою чергу, це потребує активних зусиль не лише уповноважених державних інституцій, посадових осіб, міжнародних організацій, а й національних і міжнародних експертів, науковців, представників громадського суспільства тощо.

На наше переконання, спостерігається збільшення наукової зацікавленості, так само і зацікавленості представників різних професійних сфер і напрямів діяльності – освітян, журналістів, медиків, адвокатів, правоохоронців і т.д. – основами, фундаментальними категоріями, базовими джерелами міжнародно-правового регулювання, інституційними механізмами реалізації міжнародного гуманітарного права, міжнародного кримінального права тощо. Особливо відзначається динаміка такої уваги і приріст знань про міжнародно-правову відповідальність, воєнні злочини, агресію, статус комбатантів і некомбатантів, військовополонених. Також закономірна активізація наукових дискусій і поглиблене вивчення зазначеної проблематики власне фаховими юристами-міжнародниками, як теоретиками, так і практиками, що є вкрай важливо в умовах сьогодення.

Метою цієї статті є комплексний аналіз існуючих теорій, концепцій агресії у міжнародному праві, відповідної доктринальної і теоретико-методологічної основи даного багатогранного явища задля з'ясування його природи і сутності, відмінних особливостей з метою належного застосування у науці, міжнародно-правовій регламентації і правозастосуванні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

В останнє десятиліття в українській науці міжнародного права слід відзначити поживлення наукових розвідок, що прямо чи опосередковано зосереджують увагу на питаннях агресії, агресивної війни, найтяжчим міжнародним злочинам, а також порядку притягнення до міжнародно-правової відповідальності. Зокрема, їх загально-теоретичний аналіз став предметом вивчення В Василенка, О. Задорожного, В. Денисова, В. Мицика, М. Буроменського, Н. Камінської, В. Ржевської, В. Антипенка, М. Гнатівського, О. Базова, С. Карвацької, В. Гутника, В. Пилипенка, К. Важної, Н. Зелінської, Н. Пронюк, Т. Сироїд, К. Савчука, С. Андрейченко, І. Нуруллаєва, Л. Філяніної, М. Іліки, М. Камишанського, І. Торончука, В. Яремчука та ін. Варто виокремити серії досліджень заявленої проблематики, наприклад, А. Майснера, у т.ч. його дисертацію на тему «Міжнародний злочин «агресія» в сучасній доктрині міжнародного права» (2018), Х. Максим на тему «Філософсько-правова природа категорії «агресія» (2023), М. Гринишина на тему «Розкриття проблематики міжнародно-правової відповідальності держав за вчинення злочину агресії в українській юридичній науці» (2024), збірник наукових праць «Міжнародно-правові наслідки збройної агресії рф проти України» (2024) та ін. Однак все ж таки чимало ще аспектів наукової проблематики, пов'язаної з агресією, потребують детальнішого вивчення, систематизації існуючих міжнародно-правових, кримінально-правових та інших досліджень.

Виклад основного матеріалу дослідження

Здобутки професорів О. Задорожного, В. Василенка, В. Денисова і К. Савчука, безумовно, сприяли створенню доктринальної основи вчень про агресію у сучасному міжнародному праві. Так, у першому томі видання «Енциклопедія міжнародного права» агресія трактується (від лат. *aggressio* — напад) як застосування збройної сили однією державою (групою держав) проти суверенітету, територіальної цілісності, політичної

незалежності іншої держави або будь-які інші дії, несумісні з цілями ООН. Це порушенням обов'язку всіх держав утримуватися в їхніх міжнародних відносинах від загрози силою чи її застосування. В. Денисов підкреслює, що поняття «агресія» з'явилося у міжнародному праві в період між двома світовими війнами в процесі розробки принципу заборони агресивної війни. Власне ідея або концепція утвердження цього принципу відображена у низці документів Ліги Націй, зокрема в проекті Договору про взаємну допомогу 1923 р. (не набув чинності) і Декларації про агресивні війни 1927 р., де агресивна війна кваліфікувалася як «міжнародний злочин». Статут Ліги Націй зобов'язав її членів не вдаватися до війни, доки не використано всі мирні засоби розв'язання спору (ст. 12). При цьому першою багатосторонньою угодою, що містила заборону агресивної війни, став Паризький пакт 1928 р. (Пакт Бріана–Келлога). Розбіжності в тлумаченні агресії та її актів з позиції доктрини та практики не можуть бути законними підставами для застосування сили без РБ ООН, якій належить виключне право прийняття рішень з цього питання. [1, 36-44]

У свою чергу, в енциклопедичному виданні «Українська дипломатична енциклопедія» (2004) В. Манжолі наголошує, що при визначенні агресії за основу береться принцип ініціативи здійснення агресії акту, а власне дефініція категорії у сфері міжнародних відносин вперше була включена в Лондонські конвенції про визначення агресії 1933 р. [2] Тут також В. Ржевська опублікувала декілька статей: «Агресія акт за сучасним міжнародним правом», «Агресивний намір за сучасним міжнародним правом», «Агресія непряма», «Агресія пряма», «Агресор». Так, у першій з них зазначено, що це найнебезпечніший вид порушення миру, що полягає в застосуванні збройної сили державою проти суверенітету, територіальної недоторканності або політичної незалежності іншої держави або іншим чином, несумісним зі Статутом ООН. Дослідниця розмежовує пряму агресію – застосування державою регулярних збройних сил проти суверенітету, територіальної недоторкан-

ності або політичної незалежності іншої держави або іншим чином, несумісним зі Статутом ООН. Прикметно, що відповідно до резолюції ГА ООН №3314 від 14.12.1974 р. цей вид агресії кваліфікується незалежно від оголошення війни. У свою чергу, агресія непряма – заслання державою чи від імені держави озброєних банд, угруповань та регулярних сил або найманців, які здійснюють акти застосування збройної сили проти іншої держави настільки серйозного характеру, що це дорівнює агресії актам, вчиненим регулярними збройними силами держави, або істотна участь держави у таких діях озброєних угруповань на території іншої держави. Про це йдеться власне також у згаданій резолюції ГА ООН №3314. [2]

Схожий підхід використано у словнику-довіднику з міжнародного права у контексті основ права міжнародної безпеки [3, с. 284], проте ширший підхід застосовано в «Енциклопедії політики і права», де агресія розуміється як застосування збройної сили однією державою (групою держав) проти суверенітету, територіальної цілісності, політичної незалежності іншої держави або народу (нації); звернення політичного суб'єкта до сили всупереч взятим на себе зобов'язанням. [4] Так само не оминають увагою дану категорію автори підручників і навчальних посібників з міжнародного права [5-8].

Грунтовну теоретичну основу досліджуваної проблематики заклали наукові здобутки багатьох українських учених, що акумулювали існуючі напрацювання зарубіжних авторів, розвивали міжнародні правотворчі ініціативи у даному напрямі. Так, значну теоретичну й прикладну роль відіграють праці В. Василенка, що стосуються міжнародно-правової відповідальності у зв'язку з проблемою гарантій здійснення норм міжнародного права, міжнародно-правових санкцій, механізму захисту міжнародного правопорядку і т.д.; Н. Зелінської про міжнародно-правову концепцію міжнародного злочину; В. Антипенка про теорію кримінальної відповідальності держави, С. Андрейченко про міжнародно-правову концепцію атрибуції поведінки держави тощо. Важливо, що не лише згадані автори, а і їх учні активно долучились до вивчення тео-

ретико-методологічних, галузевої і міжгалузевої специфіки, міжнародно-правового регулювання і реалізації зазначених питань.

Особливо слід виокремити внесок проф. О. Задорожного у розкриття природи і сутнісних характеристик агресії, пов'язаних з нею міжнародно-правових і державно-правових явищ, аналізом реальних подій у зв'язку з агресією росії проти України. Так, його аргументація викладена у значній кількості публікацій, зокрема, про співвідношення агресії російської федерації проти України й основних принципів, насамперед, принципів незастосування сили або погрози силою, непорушності кордонів, поваги основних прав і свобод людини, суверенної рівності держав, невтручання у внутрішні справи держав. Також комплексний підхід до розуміння агресії, агресивної війни ученим застосовано при підготовці монографічних робіт. [9-10]

Закономірною стала поява численних публікацій у формі наукових статей і окремих дисертаційних праць, предметом яких є агресія, агресія росії проти України, агресія та інші воєнні злочини. Йдеться, наприклад, про дослідження А. Майснера на тему «Міжнародний злочин «агресія» в сучасній доктрині міжнародного права» (2018). Тобто саме тут викладено цілісне бачення поняття, змісту і відмінних властивостей агресії в сучасній міжнародно-правовій доктрині на підставі узагальнення її здобутків аргументовано широке розуміння злочину агресії, що охоплює його військові та різноманітні невійськові форми (включаючи економічну, інформаційно-комунікативну та ін.), розглянуто співвідношення агресії і тероризму, практику приховування агресії під гуманітарною інтервенцією, «відповідальністю за захист», колективною й індивідуальною самообороною тощо. Автор запропонував криміналізацію відповідальності держави за вчинення агресії, хоча така ідея потребує подальшої конкретизації і науково обгрунтованого вивчення.

Поряд з цим, відзначимо також цікаві висновки й пропозиції, викладені у роботах В. Пилипенка «Воєнні злочини за Римським статутом Міжнародного кримінального суду: питання теорії та практики» (2024) і

«Міжнародний Кримінальний Суд за Римським договором 1998 року» (2005); Н. Камінської і Є. Щербань «Імплементация Римського статуту Міжнародного кримінального суду: досвід зарубіжних держав та України» (2021), «Implementation of the Rome Statute of the International Criminal Court: historical, theoretical and practical aspects» (2023); І. Нуруллаєва «Міжнародно-правове співробітництво у боротьбі зі злочинністю (сучасні особливості та основні тенденції розвитку)»; В. Гутника «Право на захист у міжнародних кримінальних судах: доктрина та практика» (2019); Х. Олійник «Кримінальна відповідальність за пропаганду, планування, підготовку, розв'язання та ведення агресивної війни» (2022); У Коруч «Заборона пропаганди війни у сучасному міжнародному праві» (2023); О. Базова «Міжнародно-правові засади організації та діяльності міжнародних кримінальних судів» (2023); Х. Максим «Філософсько-правова природа категорії «агресія»» (2023); Б. Устименко «Політико-правові механізми протидії російській агресії на морі» (2023) та ін. Прикметно, що не лише у науці міжнародного права, а й окремих галузей національного права, політичної науки автори вдаються до вивчення сутності агресії, механізмів протидії та притягнення до відповідальності за її вчинення і т.д.

Не лише здобутки українських учених, а й представників зарубіжної наукової думки, враховано у наукових статтях Ю. Шабан «Історичний огляд розвитку поняття агресії» (2024), Л. Філяніної Л. «Визначення агресії у міжнародному праві» (2022); М. Іліки, І. Торончук, В. Яремчука «Роль загальних принципів права у покаранні злочину агресії РФ проти України» (2025) [11-13]. А. Приступа констатує, що у міжнародно-правовому дискурсі злочин агресії акумулюється такими ознаками: злочин найвищого керівництва, як політичних керівників, так і військового командування, що може бути вчинений тільки певно визначеною вузькою групою індивідів, незалежно від правового статусу співучасті: основний виконавець, пособник; передбачає покладення індивідуальної кримінальної відповідальності за міжнародним правом. При цьому 1) застосування сили є «актом агресії» за резолюцією ГА ООН

№3314 від 14.12.1974 р.; 2) природа, серйозність, розмах – безперечне порушення Статуту ООН. [14, с. 272-273] Зрештою, агресія, агресивна війна – злочин проти загального міжнародного права, імперативних міжнародно-правових норм і принципів.

З-поміж останніх робіт у цьому напрямі на тему «Інституційні та правові механізми відшкодування шкоди, завданої внаслідок збройної агресії» (2025) здійснено комплексне науково-правове обґрунтування кваліфікації збройної агресії Російської Федерації, ескалація якої відбулась в лютому 2022 р. шляхом повномасштабного вторгнення (розглядаючи її в рамках більш тривалої гібридної російсько-української війни, яка розпочалася із анексії Росією Автономної Республіки Крим та продовжилася війною на сході України) як міжнародно-протиправного діяння, повною мірою атрибутованого російській державі, ґрунтуючись на встановленні конкретних міжнародних зобов'язань як перед міжнародним співтовариством у цілому, так і перед Україною зокрема, порушених, таким чином, російською федерацією, що є підставою для притягнення останньої до міжнародної відповідальності та виникнення у РФ зобов'язань із припинення відповідного міжнародно-протиправного діяння та повного відшкодування завданої ним шкоди, що встановлено, серед іншого, актами Генеральної Асамблеї ООН. [17, с. 24]

Також слід згадати наукову публікацію М. Гринишина «Розкриття проблематики міжнародно-правової відповідальності держав за вчинення злочину агресії в українській юридичній науці» (2024), де систематизовано доктринальні джерела у цьому напрямі, виходячи з існуючих напрацювань українських учених. Автор зауважує, що питання міжнародно-правової відповідальності держав за вчинення злочину агресії, попри його безумовну наукову й практичну актуальність, в Україні досі залишається фрагментарною проблематикою. Водночас слід зазначити, що Україна має славу традицію вивчення окремих елементів цієї проблематики, що реалізується як у межах цілих наукових шкіл, так і окремими дослідниками. Можна погодитись з тим, що на

підставі авторської реконструкції, концептуалізації, категоризації та класифікації він виокремив такі елементи цієї проблематики, представлені в українських дисертаційних та індивідуальних монографічних працях: 1) теорія міжнародного злочину; 2) судовий механізм забезпечення міжнародно-правової відповідальності; 3) індивідуальна кримінальна відповідальність за міжнародні злочини; 4) сутність та особливості міжнародно-правової відповідальності держави; 5) відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння; 6) сутність та особливості злочину агресії; 7) міжнародно-правова відповідальність РФ за злочин агресії проти України. Хоча такі елементи проблематики міжнародно-правової відповідальності держав за вчинення злочину агресії мають різний ступінь дослідженості в українській науці й частково можуть бути виокремлені лише разом із суміжними питаннями або навіть у контексті останніх, помітний виразний розрив у часі між дослідженнями 1970–1980-х рр. і новими дослідженнями з цієї проблематики у 2000-х рр. Зберігаючи історичне й теоретичне значення, вони поступово втрачають нормативну і доктринальну актуальність з розвитком міжнародного права та його науки. Меншість з них певною мірою враховують реалії війни РФ проти України, починаючи з 2014 р., небагато – пов'язані з цими реаліями рішення міжнародних судів і міжнародних організацій, що суттєво впливають на розвиток і розуміння міжнародного права. [18]

Висновки

На основі комплексного аналізу різноманітних правових позицій стосовно поняття і природи агресії, її сутнісних характеристик, концепцій, викладених у численних доктринальних джерелах, можна зробити певні узагальнення. Дане багатогранне явище все частіше стає предметом вивчення, викладення різноманітних наукових підходів і позицій у контексті розмежування актів агресії та злочину агресії, водночас основоположним залишається спосіб трактування, виходячи з положень резолюції ГА ООН №3314 від 14.12.1974 р., порушень Статуту ООН тощо.

Важливим є привернення увагим наукової спільноти до базових визначальних теоретико-методологічних характеристик, що дозволяють з'ясувати природу й ознаки агресії, агресивної війни, її місце у системі міжнародних протиправних діянь і відповідних наслідків для міжнародного правового порядку. Тобто домінуючими є порівняльно-правовий, системний, комплексний, інтегративний, діяльнісний, гносеологічний, пракселогічний та інші методологічні підходи, принципи тощо. Безумовно, агресія росії проти України зумовлює модернізацію концептуальних підходів, посилення міжнародно-правової відповідальності за вчинення агресії, жорстоке порушення норм і принципів міжнародного права. Належне вивчення агресії, пошук дієвих механізмів її протидії є важливою спільною справою для світового співтовариства, спільних зусиль держав, міжнародних організацій, що покликані забезпечити вирішення нагальних проблем виключно мирними засобами, як передбачено імперативними нормами і принципами міжнародного права, незважаючи на різноманітні виклики і динаміку міжнародного правового порядку. Агресія рф проти України і невідкладне притягнення до відповідальності за її вчинення посилює необхідність активізації наукових та інших зусиль у цьому напрямі, сприяючи розвитку теорії і практики міжнародного права.

Література

1. Денисов В.Н. Агресія. Енциклопедія міжнародного права : у 3 т. / редкол.: Ю.С. Шем шу ченко, В.Н. Денисов (співголови) та ін., ; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Т. 1. А—Д. К. : Академ періодика, 2014. 920 с.
2. Українська дипломатична енциклопедія: у 2-х т. / Редкол.: Л.В. Губерський (голова) та ін. К.: Знання України, 2004. Т. 1. 760 с.
3. Міжнародне право: словник-довідник / С.М. Перепьолкін, Т.Л. Сироїд, Л.А. Філяніна; за заг. ред. Т.Л. Сироїд. Харків: Юрайт, 2014. 408 с.
4. Смолянюк В.Ф. Агресія. Енциклопедія політики і права. Наукове видання/ за ред. д.політ. н., проф. В.П. Горбатенка і

д.політ. н. П.В. Мироненка. Київ: Видавництво Політія, 2024. 788 с. С. 29-30

5. Міжнародне публічне право : підручник : у 2 т. / [В.В. Мицик, М.В. Буроменський, О.В. Буткевич та ін.]; за ред. В.В. Мицика. Харків : Право, 2019. Т. 1 : Основи теорії. 2019. 416 с.

6. Сироїд Т. Л. Міжнародне кримінальне право : підручник / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Вид. 2-ге, допов. Харків : Право, 2025. 536 с.

7. Камінська Н.В. та ін. Міжнародне право. Мультимедійний посібник / Національна академія внутрішніх справ. URL: https://arm.navs.edu.ua/books/mg/presentation/tema_7/index.html

8. Пронюк Н. В. Сучасне міжнародне право : навч. посіб. Київ : КНТ, 2010. 280 с.

9. Задорожній О. В. Міжнародне право в міждержавних відносинах України і Російської Федерації 1991-2014: монографія. Київ : К. І. С., 2014. 960 с.

10. Задорожній О, Порушення агресивною війною Російської Федерації проти України основних принципів міжнародного права. Київ: К.І.С., 2015.

11. Шабан Ю. Історичний огляд розвитку поняття агресії. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2024. Том 35 (74) № 4 С.117-121

12. Філяніна Л. Визначення агресії у міжнародному праві. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2022. Спеціальний випуск № 2 (121). С. 289-293

13. Іліка М.І., Торончук І.Ж., Яремчук В.В. Роль загальних принципів права у покаранні злочину агресії РФ проти України. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство» 2025. Вип. 4. С. 1183-1188. <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/04/180.pdf>

14. Міжнародно-правові наслідки збройної агресії рф проти України: збірник наук. праць/ за заг. ред. О.М. Шпакович. Київ, Од.: Фенікс, 2024. 404 с.

15. Kaminska N.V., Shcherban I.V. Implementation of the Rome Statute of the International Criminal Court: historical, theoretical and practical aspects. Kyiv, 2023. 220 p.

16. Cases and Commentary on International Law / By M.W. Janis, J.E. Noyes. Thomson/West, 2006

17. Мудра І. Р. Інституційні та правові механізми відшкодування шкоди, завданої внаслідок збройної агресії: дис. ... доктора філософії за спеціальністю 081 Право /Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України. Київ, 2025. 241 с.

18. Гринишин М. Розкриття проблематики міжнародно-правової відповідальності держав за вчинення злочину агресії в українській юридичній науці. *Право України*. 2024. № 7. С.104-117.

AGGRESSION IN MODERN INTERNATIONAL LEGAL RESEARCH ABSTRACT

The purpose of this article is a comprehensive analysis of existing theories, concepts of aggression in international law, the corresponding doctrinal and theoretical and methodological basis of this multifaceted phenomenon in order to clarify its nature and essence, distinctive features for the purpose of proper application in science, international legal regulation and law enforcement.

A comprehensive study of various legal positions regarding the concept and nature of aggression, its essential characteristics, concepts set out in numerous doctrinal sources, allowed us to make a number of generalizations. First, this multifaceted phenomenon is the subject of special research, including reflected in various scientific approaches and positions on the distinction between acts of aggression and the crime of aggression; Secondly, the fundamental method of interpretation, based on the provisions of UN General Assembly Resolution No. 3314 of 14.12.1974, of violations of the UN

Charter, etc., remains fundamental. Among the dominant methodological approaches, one can mention comparative legal, systemic, complex, integrative, activity-based, epistemological, praxeological etc., the corresponding methods and principles of scientific knowledge.

Both in individual dissertations and in scientific articles, encyclopedic, dictionary-reference and other publications, mainly broad approaches to understanding the nature, interpretation of aggression, basic defining theoretical and methodological characteristics are set out, which allow us to clarify the nature and signs of aggression, aggressive war, its place in the system of international unlawful acts and the corresponding consequences for the international legal order.

Russia's aggression against Ukraine necessitates the modernization of conceptual approaches, strengthening international legal responsibility for committing aggression, and a brutal violation of the norms and principles of international law. Proper study of aggression and the search for effective mechanisms to counter it are important common causes for the world community, joint efforts of states and international organizations, which are called upon to ensure the resolution of urgent problems exclusively by peaceful means, as stipulated by the imperative norms and principles of international law, despite the various challenges and dynamics of the international legal order. Russia's aggression against Ukraine and immediate accountability for its commission reinforce the need to intensify scientific and other efforts in this direction, contributing to the development of the theory and practice of international law.

Keywords: international law, aggression, aggressive war, doctrine, research, methodology, international legal responsibility, basic principles of international law, international legal order, conceptualization.